

цільно використовувати моделі Баумоля.

Таким чином, проведене дослідження показало, що в сучасних умовах керівники підприємств повинні прагнути до оптимізації обсягу і структури грошових потоків. Адже, у процесі оптимізації грошових потоків вирішується цілий комплекс задач по ефективному управлінню операційною, інвестиційною і фінансовою діяльністю підприємства. Це досягається на основі економіко-математичних моделей максимізації чистого грошового потоку, які враховують можливості підприємства щодо поліпшення економічних і фінансових показників.

1.Бланк И.А. Управление финансовой стабилизацией предприятия. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 246 с.

2.Бланк И.А. Управление активами. – К.: Ника - Центр, 2000. – 720 с.

3.Гриліцька А. Математичні моделі оптимізації грошових залишків та аналізу руху грошових коштів // Економіст. – 2005. – № 9. – С.50-53.

4.Лыгнев О.Н. Основы финансового менеджмента. Ч.1. – Калининград: Калининградский гос. ун-т, 2000. – 119с.

5.Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент. – К.: КНЕУ, 2005. – 536 с.

6.Финансовый менеджмент: теория и практика. – 3-е изд., перераб. и доп. / Под ред. Е.С.Стояновой. – М.: Перспектива, 1998. – 656 с.

Отримано 10.03.2009

УДК 332.132 (477)

О.В.КОЛОМИЦЕВА, канд. екон. наук

Черкаський державний технологічний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Розглядаються методичні підходи до оцінки ефективності структурних зрушень в регіональних економічних системах. Дослідження базується на використанні методичних підходів, що дає можливість комплексної та об'єктивної оцінки результатів динаміки розвитку підприємств регіону в сучасних умовах.

Реалізація завдання структурної перебудови економіки пов'язана з підвищенням рівня пропорційності в розвитку суспільного виробництва. Для обґрунтування необхідних зрушень у структурі економіки в майбутньому потрібна всебічна оцінка пропорцій економічного розвитку, яка полягає у виявленні головних рушійних сил їх зміни, взаємозв'язків з показниками ефективності і динаміки національного господарства в цілому.

Фахівці, які займаються проблемами розвитку національного господарства, висловлюють досить одностайну думку про важливість удосконалення структури економіки, оцінки її ефективності та динаміки розвитку. Інтерес до даної проблематики висвітлено в працях [1-3]

та ін.

У дослідженнях структурних зрушень в економіці можна виділити два аспекти. Один з них пов'язаний з якісним аналізом основних причин структурних змін та поглибленням розуміння взаємозв'язків темпів розвитку і ефективності національного господарства з його структурою та збалансованістю. Інший аспект – кількісна оцінка інтенсивності структурних зрушень, їх чинників, впливу на ефективність та темпи економічного зростання. Дослідження в цій області виявили ряд методичних проблем, які потребують подальшої розробки.

Метою і критерієм прогресивного розвитку структури економіки є зростання ефективності її функціонування [1]. Структурні зрушення можуть не лише збільшити або призвести до зниження ефективності економічної системи, але і у ряді випадків не впливати на її зміну.

Структуру економіки слід визначати ефективною, якщо має місце зростання продуктивності праці, фондівіддачі, зниження матеріаломісткості, а також відповідність виготовленої продукції потребам суспільства. Ефективна економічна структура покликана вирішувати два основних завдання: сприяти випуску широкого асортименту продукції відповідно до диференційованих виробничих і особистих потреб і забезпечити високі темпи економічного зростання.

Для кожного виду економічної діяльності у визначений момент часу існує оптимальна організація і розміри господарських елементів, а також міжгосподарських зв'язків, фінансових та матеріальних потоків, у результаті чого досягається органічне злиття людського і матеріального факторів виробництва, ефективне функціонування всіх ланок економічної системи [2].

Основним показником ефективності економічної структури в народногосподарському аспекті є максимізація національного доходу, оскільки його розмір і характер розподілу та використання визначають масштаб і структуру споживання, а також темпи економічного зростання. В процесі економічного розвитку виникають відповідні залежності між величиною витрат і результатом, який отримаємо як результат понесених витрат, у формі приросту національного доходу. Величина і структура цих витрат залежить від рівня розвитку виробничих сил і виробничих відносин, а також відповідної структури виробництва та споживання.

Методика побудови показників структурної трансформації регіональних економік, а також оцінки ефективності трансформацій структурно-динамічних зрушень, що є важливим методологічним принципом, у зв'язку з взаємозв'язком між структурною активністю регіональної економіки та ефективністю, що за ринкових умов значною

мірою пов'язано з попитом на продукцію на ринку товарів, конкуренцією, враховує і виходить із цілей та завдань регіональної політики, реалізація якої забезпечує найбільш повне використання всіх наявних ресурсів і потенційних можливостей розвитку територій, зростання добробуту населення.

Трансформаційні зрушення регіональних структур економіки можна визначити на основі запропонованої методики щодо чотирьох блоків показників-характеристик шляхом агрегування по оцінці інтегрального рівня розвитку регіону. Це можна виразити у формалізованому вигляді [3]:

$$IK.c.t. = Ip.c.p \cdot Io \cdot Ic.p \cdot Im.z., \quad (1)$$

де $IK.c.t.$ – інтегральний індекс трансформації структури регіональної системи; $Ip.c.p$ – індекс трансформації за пропорційно-структурним потенціалом; Io – індекс структурної трансформації за організаційним вектором; $Ic.p$ – індекс структурної трансформації за соціальним розвитком; $Im.z.$ – індекс структурних трансформацій за міжрегіональними зв'язками.

На сучасному етапі трансформації економіки країни особливо важливим є активізація економічної політики на мікрорівні – соціально-економічний розвиток регіонів, реструктуризація їх господарства, підвищення конкурентоспроможності продукції на основі більш повного використання природних ресурсів. Сформована державна регіональна політика повинна забезпечити розвиток соціально спрямованої економіки та якісне підвищення життєвого рівня і добробуту населення при врахуванні територіальної диференціації виробничого потенціалу. Підвищення активної діяльності останньої є необхідним, адже господарство регіонів характеризується значними диспропорціями, занадто великим промисловим нагромадженням і звідси економічною та соціальною напругою в деяких з них, що потребує розробки та впровадження термінових заходів і вирішення назрілих проблем.

Дослідження ефективності економічних трансформацій на рівні регіону є ключовим у контексті загальнодержавної оцінки результатів ринкових реформ. Воно має науково-практичний характер і базується на певній методологічній основі, що включає в себе методи, прийоми, техніку, процедури та операції дослідження, метою застосування яких є комплексна, послідовна та об'єктивна оцінка результатів динаміки розвитку економіки регіону в сучасних умовах господарювання.

Економічні трансформації відбуваються в господарських системах і стосуються як безпосередньо виробничого, так і розподільчого та обмінного процесів споживання і управління. Дослідження ефективності економічних трансформацій ґрунтується на загальному положенні

про ефективність як співвідношення одержаного результату продуктивного використання факторів виробництва та їхніх витрат [4], яке в контексті даного завдання поглиблюється і удосконалюється як з точки зору змісту його складових, так і сутності самого поняття.

Для виконання структурного аналізу і формування прогнозів доцільно використати спеціалізований програмний пакет „Olymp: StatExpert”, в якому реалізовано наступний математичний апарат.

В математичних термінах структура може бути записана наступним чином. Якщо показник заданий абсолютними значеннями, то для переходу від абсолютних до відносних значень, потрібно просумувати для кожного моменту часу всі елементи, які входять до складу загального показника, а потім розповсюдити на неї всі ці спостереження. В результаті будемо мати $F(t,j)$ – для всіх j елементів структури ($j=1,2,\dots,M$) і всіх t ($t=1,2,\dots,N$) періодів спостережень. В цих позначеннях структура в момент часу t записується так: $F(t,1), F(t,2), \dots F(t,M)$; в якості кроку спостереження візьмемо рік.

З урахуванням введених позначень постановку задачі можна сформулювати наступним чином. За допомогою статистичних засобів на основі даних $F(t,j)$, які характеризують зміну структури з M елементів за N періодів, провести аналіз змін структури порівняно з будь-яким конкретним моментом часу, а також визначити особливості її зміни в цілому під час періоду спостереження і можливий стан структури в майбутньому.

Для проведення структурного аналізу використаємо наступні методи.

Нехай V_{jt} – частка (процент) j -го структурного утворення в період t в системі

$$\sum_{j=1}^s V_{jt} = 1, \quad (2)$$

де $j = 1, \dots, s$; s – число структурних утворень в системі.

Абсолютний базовий коефіцієнт структурних зрушень

$$\lambda_t = \sum_{j=1}^s |V_{jt} - V_{j0}|. \quad (3)$$

Абсолютний ланцюговий коефіцієнт структурних зрушень:

$$\lambda_{t-1,t} = \sum_{j=1}^s (V_{jt} - V_{jt-1})^2. \quad (4)$$

Квадратичний базовий коефіцієнт структурних зрушень

$$\rho_t = \sum_{j=1}^s (V_{jt} - V_{j0})^2. \quad (5)$$

Квадратичний ланцюговий коефіцієнт структурних зрушень

$$\rho_{t-1,t} = \sum_{j=1}^s (V_{jt} - V_{j,t-1})^2. \quad (6)$$

Дані про структурні показники можна представити у вигляді абсолютних значень, відносних значень або коефіцієнтів.

Для оцінки особливостей зміни структури в часі користуємося наступними динамічними коефіцієнтами.

Базисний коефіцієнт вимірює структурне зрушення за весь період з першого спостереження до моменту t . Він розраховується як сума абсолютних відхилень всіх елементів структури в періоді t від базового року. Якщо щорічно за весь період спостерігається висока інтенсивність структурних зрушень, а результуюче зрушення незначне, то стан структури близький до вихідного і зрушення мали в основному коливальний характер.

Ланцюговий коефіцієнт вимірює зміну структури за два суміжні періоди спостереження. Він показує, чи відбулося структурне зрушення в періоді t і яке саме.

Коефіцієнт монотонності показує: чи зберегло структурне зрушення існуючі тенденції зміни елементів структури чи порушило їх. Якщо всі ці елементи структури змінюють свій напрям, то коефіцієнт має мінімальне значення $M(t)=0$, а якщо всі вони змінюються монотонно, $M(t)=1$. Якщо середній коефіцієнт монотонності більше 0,7, то зміни структури вважаються стійкими (монотонними). Якщо менше 0,3, то можна стверджувати, що зміни носять стійкий характер, але в протилежному напрямку. Значення коефіцієнта в інтервалі від 0,3 до 0,7 свідчить про відсутність монотонності зміни структури.

Для даних показників вираховуються середні значення, причому для $P(t)$ і $M(t)$ середні арифметичні, а для $S(t)$ – середні геометричні.

Визначення системи показників до оцінки ефективності економічних трансформацій регіонів України безпосередньо пов'язане з основними цілями і завданнями регіональної політики, яка спрямована на забезпечення ефективності використання реальних можливостей територій, їх економічних та природно-ресурсних потенціалів, підвищення рівня життя населення.

В узагальненому вигляді комплексна оцінка рівня економічного розвитку регіонів охоплює показники, які характеризують: 1) природно-ресурсний, демографічний та економічний потенціал (в

цілому і на душу населення у вартісних та натуральних показниках) і їх функціональну структуру; 2) галузеву структуру регіональних систем; 3) узагальнюючі показники економіко-ресурсного потенціалу регіонів; 4) економічну ефективність господарського комплексу регіонів.

В умовах формування ринкової моделі господарювання і появи багатуукладної економічної структури шляхом роздержавлення та приватизації, інституціональних перетворень ця система показників регіональних характеристик не повністю відбиває оцінку ефективності економічного розвитку в ринкових умовах господарювання.

В таких умовах виникає необхідність розробки інтегральних показників оцінки ефективності економічного розвитку. Тому доцільним є більш широке використання показників, які дозволяють оцінити соціально-економічний розвиток і ефективність економіки в ринкових умовах. Так, інтегральний рівень ефективності економіки у формалізованому вигляді можна представити наступним чином:

$$Wnp = \frac{V_{кор.эф.}}{m_c + Z \cdot L + \alpha \cdot F + R}, \quad (7)$$

де Wnp – інтегральний рівень ефективності економіки; $V_{кор.эф.}$ – обсяг корисного ефекту; m_c – матеріальні витрати; L – чисельність промислово-виробничого персоналу; Z – заробітна плата одного працюючого; F – середньорічна вартість основних промислово-виробничих фондів; α – питомий коефіцієнт амортизаційних відрахувань; R – обсяг інших витрат.

Більш повна кількісна оцінка характеру, темпів і напрямів ринкових трансформацій потребує врахування та аналізу таких показників: структури підприємств та організацій за формами власності; результативності функціонування підприємств різних форм власності у різних сферах діяльності; структури інвестицій в основний капітал підприємств різних форм власності; частки малих підприємств у загальній кількості підприємств і частки виробленої ними продукції в загальному обсязі виробництва продукції; кількості об'єктів ринкової інфраструктури (банків, бірж, страхових організацій); результатів діяльності об'єктів ринкової інфраструктури (кількості укладених угод, наданих кредитів тощо).

Створення ефективної структури національного господарства вимагає такої спрямованості структурних зрушень, щоб якнайповніше задовольнити суспільні потреби. При цьому вивчення механізму структурних зрушень допомагає знаходити оптимальні шляхи та методи їх здійснення з метою створення ефективної економічної структури. Най-

більш повне врахування комплексу показників, їх ваги і пріоритетності в трансформаційних процесах країни та її господарських систем забезпечить достовірність характеру їх протікання та результативність, дасть можливість обґрунтування перспективних напрямів розвитку.

1.Красильников О.Ю. Структурные сдвиги в экономике: теория и методология. – Саратов: Научная книга, 1999. – 65 с.

2.Пепа Т.В. Регіональна динаміка і трансформація економічного простору України – Черкаси: Брама - Україна, 2006. – 440 с.

3.Бутко М.П. Передумови трансформації та механізми регулювання регіональних економік // Економіка і прогнозування: Наук.-аналіт. журнал. – К.: Ін-т економічного прогнозування НАН України, 2004. – № 2. – С.9-20.

Отримано 30.03.2009

УДК 338.242

О.М.ПОЛЯКОВА, канд. екон. наук

Українська державна академія залізничного транспорту, м.Харків

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

Досліджується міжнародний досвід розвитку державно-приватного партнерства, розглянуто проблеми його становлення в інституціональній системі України та перспективи розвитку взаємодії державної влади і приватного підприємництва.

Соціальна і виробнича інфраструктура є найбільш уразливим місцем української економіки. Найважливішими причинами такої ситуації є недолік бюджетних засобів для забезпечення розширеного відтворення і високі ризики інвестування в капіталомісткі об'єкти при відсутності гарантій держави. Саме відповідальність держави за розвиток галузей інфраструктури при обмеженості фінансових можливостей визначає необхідність об'єднання ресурсів і дій держави і приватного сектора в різних формах державно-приватного партнерства (ДПП). Викладене вище дозволяє поставити проблему формування і розвитку інституту приватно-державного партнерства в ряд актуальних наукових напрямків.

Основні напрямки сучасної теорії господарського партнерства держави і приватного сектора розглянуті в працях таких учених, як В.Г.Варнавський, С.Д.Данасарова, М.І.Кулагін, М.Мейєр, В.А.Михеєв [2, 5-8] та ін. Разом з тим комплексного дослідження вимагають інституціональні аспекти формування приватно-державного партнерства в сучасній економіці, інституціональний аналіз особливостей взаємодії держави і приватного сектора.